

УДК 378

ЎҚУВ ЮРТЛАРИ ТАЛАБАЛАРИНИ ТИНГЛАШНИ ЎРГАТИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

*Алламбергенова Б.К.**Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университетининг**Нукус филиали**Нукус шаҳри, Ўзбекистон*

Тинглашда чет тили нутқи компетенциясини шакллантириш бўлажак чет тили ўқитувчиларини тайёрлайдиган университетларнинг ўқув жараёнида етакчи ўринни эгаллайди. Тинглашнинг реал ҳаётда маълумот олиш воситаси сифатида ўйнаган роли, чет тилини тинглаш кўникмаларини шакллантириш жараёнининг мураккаблиги, шунингдек, нутқ фаолиятининг бошқа, самарали турларини (нутқ ва ёзиш) ривожлантириш учун аҳамиятлидир. Хорижий тил тренингини тинглаш психоллингвистика ва усуллари бўйича кўплаб мутахассисларнинг эътиборини жалб қилади. Шу боис тинглашни ўргатиш методикаси жуда долзарб бўлиб қолгани мутлақо табиий, бу мавзуга бағишланган кўплаб илмий ишлардан далолат беради [1].

Шундай қилиб, тинглаш кўникмаларини шакллантириш ва ривожлантиришнинг муваффақиятли калити тўғри танланган ўқув қуроллари деб тахмин қилишимиз мумкин. Шундай қилиб, бизнинг фикримизча, подкастлардан (инглизча подкаст) фойдаланиш - Интернетда радио ва телевидение кўрсатувлари услубидаги овоз файллари нутқни тинглаш кўникмаларини шакллантиришнинг самарали усули бўлиши мумкин.

Ҳар хил ихтисослик ва турли мақсадларда хорижий тил талабаларини ўқитиш учун подкастлардан фойдаланиш бўйича маълум илмий ишланмаларга қарамай, бугунги кунда у ерда тил йўналишининг кичик курс талабалари учун подкастларни тинглаш бўйича ўқитиш методикасини яратиш долзарб заруратдир.

Тинглаш нутқ фаолиятининг энг қийин турларидан бири бўлганлиги сабабли, тил университетда ўқишнинг биринчи йилидан бошлаб унга алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. Подкастлардан таълим мақсадларида фойдаланишнинг энг мақбул ва реал вазифаси рецептив эшитиш қобилиятларини ривожлантириш бўлиб қолмоқда. Бундан ташқари, подкастларни

тилшунослик ва ижтимоий-маданий маълумотлар манбаи сифатида кўриш мумкин.

Тинглаб ўрганишнинг умумий муаммолари мутахассислар томонидан ўрганилган. Тадқиқотчилар, шунингдек, тинглаш турларини аниқладилар ва асосладилар ва ҳар бир тур бўйича университетда тинглашни ўргатишнинг самарали усулларини таклиф қилишди. Қуйидаги ишлар умумтаълим муассасасида тинглашни ўрганиш муаммосига бағишланган: чет эл нутқини кулоқ орқали тушунишдаги қийинчиликлар аниқланган ва уларни бартараф этиш йўллари, тинглаб ўрганишни такомиллаштириш усуллари кўриб чиқилган, бошланғич мактабда тинглашни ўрганиш жараёни тасвирланган, инглиз тилида тинглашни ўргатишда бадий асарларнинг аудио китобларидан фойдаланиш усули таклиф қилинган, университетларда тинглаш тренингини ўрганишга маълум ҳисса қўшилди, хусусан, ижтимоий-сиёсий характердаги монолог нутқини тинглашни ўргатиш методикасини ишлаб чиқилди, тинглашни ўргатиш жараёнида юзага келадиган қийинчиликларни аниқланди, матнларни тинглашни ўргатиш методикасини тасвирлаб берилди, журналистик матнларни тинглашни ўргатиш методикаси таклиф қилинди, диалогик нутқни тинглашни ўргатиш методикаси тақдим этилди. Бўлажак инглиз тили ўқитувчилари учун тилдан ташқари олий ўқув юртлари учун касбий йўналтирилган тинглашни тайёрлашнинг алоҳида ишлаб чиқилган усуллари таклиф этилди [2].

Аммо бизнинг тадқиқотимиз контекстида подкастлар ёрдамида тинглаш кўникмаларини ривожлантиришни ўрганувчи олимларнинг ишлари алоҳида қизиқиш уйғотади. Инглиз тилини ўрганиш жараёнида подкастлардан фойдаланиш муаммоси билан ҳам тадқиқотчилар шуғулланган.

Кўриб турганимиздек, тинглашни ўргатиш муаммоси замонавий услубий тадқиқотларда муҳим ўрин тутса-да, уни ҳали тўлиқ ҳал этилган деб ҳисоблаш мумкин эмас. Шундай қилиб, нутқнинг аудиоёзувларини тушуниш, хусусан, тил таълими бўйича Умумжаҳон тавсияларида мақсад сифатида белгиланган ва тавсифловчиларнинг алоҳида шкаласига эга бўлишига қарамай, бугунги кунда илмий асосланган ва экспериментал тасдиқланган усулларнинг етишмаслиги мавжуд.

Демак, бир томондан, бўлажак тингловчи ўқитувчиларни тайёрлаш зарурияти ва аҳамияти, иккинчи томондан, хорижий тил ўқитиш методикасида бу масаланинг ривожланмаганлиги

тадқиқотимизнинг долзарблигини белгилайди. Шунинг учун ушбу мақоланинг мақсади нутқ фаолиятининг энг муҳим ва қийин турларидан бири сифатида тил университетларининг биринчи курсида подкастларни тинглашни ўргатишнинг ўзига хос хусусиятларини тавсифлашдир.

Хулоса. Хулоса қилиб шуни айтишимиз мумкинки, хорижий тил ўқитиш методида тил йўналишининг кичик курс талабаларининг тинглаш тайёргарлиги муҳим ўрин тутди. Тинглаш нутқ фаолиятининг энг муҳим ва қийин турларидан биридир. Зеро, тинглаш нутқ фаолиятининг оғзаки рецептив тури бўлиб, у ташқаридан ифодаланмайди, лекин фаол ички шаклга эга, албатта, унинг натижаси идрок этилган семантик таркибни тушуниш ёки нотўғри тушунишдир. Хорижий нутқни эшитиш ва тушуниш учун тил мутахассислигининг биринчи курс талабалари В2 даражасига мос келадиган билимларга эга бўлишлари керак: фонетик, лексик, грамматик, фон ва тинглаш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Галскова Н.Д. Чет тилларни ўқитиш назарияси. 2009.
2. Колесникова И.Л. Чет тилларини ўқитиш методикаси бўйича инглизча-русча терминологик маълумотнома. 2001.

УДК 37

**ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СОҒЛОМЛАШТИРИШ
ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЖАРАЁНИДА КАТТА
ЁШДАГИ МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРДА СОҒЛОМ
ТУРМУШ ТАРЗИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ**

*Алламбергенова Р.Д., Таянч докторант (PhD),
Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти
Нукус шаҳри, Ўзбекистон*

Соғломлаштиришнинг асосий йўналиши – элементар хортинг машқларини бажаришда тананинг функционал ҳолатини ва болаларнинг жисмоний тайёргарлигини яхшилаш. Соғлиққа йўналтирилган жисмоний машқлар самарадорлиги машғулотларнинг частотаси ва давомийлиги, ишлатиладиган асбобларнинг табиати ва тегишли интенсивлик, меҳнат ва дам олиш режими билан белгиланади.